

۶۵ درصد اهداف برنامه دوم در زمینه صادرات غیر نفتی محقق می‌شود

نشاره:

دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (۷۸-۱۳۷۴) در شرایطی به اجرا درآمد که انباشت تعهدات خارجی ناشی از دریافت اعتبارات برای اجرای طرح‌های توسعه‌ای در برنامه اول مشکلاتی را در بعد داخلی و خارجی برای ایران به وجود آورده بود.

با وجود آنکه رشد اقتصادی ایران در برنامه اول با اندکی تفاوت از میزان مورد انتظار به میانگین $7/8$ درصد رسیده بود، در برنامه دوم از ابتدا میزان رشد مورد انتظار اقتصاد ملی در سطح پایین‌تری ($5/1$ درصد) منظور شد. اما اهداف کلی نظیر کاهش وابستگی اقتصاد ملی به صادرات نفت، تلاش برای تحقق عدالت اجتماعی و حمایت از افشار آسیب‌پذیر و... همچنان مدنظر بود. از این رو بخش بازرگانی (داخلی و خارجی) در راستای تحقق اهداف دولت، جایز اهمیت خاص بود. از یک سو رفع نیازمندی‌ها و تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز مردم، اصلاح الگوی مصرف، تنظیم بازار داخلی، فاصله گرفتن از سیستم قیمت‌گذاری دولتی و از سوی دیگر گسترش صادرات غیر نفتی و کاهش اتکا به درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت عمده‌ترین اهدافی بود که می‌بایست در بخش بازرگانی تحقق پیدا کند.

در این مقاله به بررسی وضعیت صادرات غیر نفتی در برنامه دوم می‌پردازیم.

در دومین برنامه توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور با هدف کاهش اتکا به درآمدهای نفتی، رشد صادرات غیر نفتی مدنظر قرار گرفت. در این برنامه کسب $27/5$ میلیارد دلار از محل صادرات غیر نفتی پیش‌بینی شد.

در برنامه دوم، رشد سریع‌تر صادرات غیر نفتی (به‌طور متوسط $8/4$ درصد در سال) منظور شد. در پیش‌بینی برنامه دوم مقرر گردید که ارزش صادرات غیر نفتی از $4/8$ میلیارد دلار در سال 1373 به حدود $6/2$ میلیارد دلار در

سال 1378 افزایش یابد و مجموع ارزش صادرات غیر نفتی در پنج سال اجرای برنامه به $27/5$ میلیارد دلار برسد. به عبارت دیگر مقرر گردید رشد صادرات غیر نفتی از میانگین رشد اقتصادی کشور فراتر رود. تصور می‌شد که این امر به لحاظ سرمایه‌گذاری‌های انجام شده در برنامه اول و سیاست‌های تشویقی به سهولت قابل تحقق باشد.

در بند ۹ خط مشی‌های اساسی برنامه دوم تحت عنوان تلاش در جهت کاهش وابستگی اقتصاد کشور به درآمدهای

حاصل از نفت و توسعه بیش از پیش صادرات غیر نفتی به این امر توجه خاص مبذول گردید و ۳۴ اقدام برای حمایت و توسعه صادرات غیر نفتی از جمله تقویت بانک توسعه صادرات ایران، اتخاذ سیاست‌های اعتباری و مالیاتی مناسب برای صادرات، توسعه مبادلات تهارتی غیر نفتی، تشکیل و تقویت تعاونی‌های صادراتی، انسجام تشکیلات جزئی مربوط به صادرات، تقویت صندوق ضمانت صادرات و تشکیل شورای عالی توسعه صادرات، بر شمرده شد.

به منظور تشویق و توسعه صادرات غیرنفتی به ویژه در یک سال گذشته، تصمیماتی اتخاذ شده و به مرحله اجرا درآمده است که اهم آن عبارتند از:

۱- واگذاری حق استفاده از ۱۰۰ درصد ارز حاصل از صادرات به همه صادرکنندگان.

۲- افزایش مهلت واریز پیمان‌های ارزی صادرکنندگان و پیمان‌های سررسید نشده قبلی به هشت ماه.

۳- اعطای تخفیفی معادل یک درصد در هر ماه به صادرکنندگانی که پیمان‌های ارزی خود را زودتر از موعد مقرر واریز کنند.

۴- معاف کردن کالاهای نمایشگاهی از سپردن پیمان ارزی به میزان متعارف به تشخیص مرکز توسعه صادرات ایران.

۵- عدم اخذ پیمان ارزی از صادرکنندگان یا تولیدکنندگانی که از طریق گشایش اعتبار اسنادی معتبر غیرقابل برگشت، کالای خود را به فروش می‌رسانند.

۶- موافقت با استفاده از یک درصد از ارز واریزنامه‌های صادراتی برای تأمین هزینه‌های بازاریابی بنا به تشخیص مرکز توسعه صادرات ایران.

۷- اعطای اختیار به وزارت بازرگانی برای ابطال کارت بازرگانی صادرکنندگانی که کالای معیوب یا غیراستاندارد صادر می‌کنند.

۸- اعطای اختیار به وزارت بازرگانی برای اعمال محدودیت در کالاهای همراه مسافر در مواردی که به صادرات رسمی کشور لطمه وارد می‌کند.

۹- اخذ ۱۵ درصد سپرده ریالی از واحدهای تولیدی - صادراتی که به صورت گشایش اعتبار اسنادی به ورود کالا اقدام می‌کنند و موافقت با پرداخت ۸۵ درصد ارزش ریالی کالای خریداری

شده هنگام مبادله اسناد خرید در بانک. ۱۰- موظف شدن سیستم بانکی کشور به اعطای وام و اعتبار به صادرکنندگان کالا و خدمات بر مبنای اعتبارات اسنادی که به نفع آنها گشایش می‌یابد و تلقی این اعتبارات به عنوان اسناد بهادار.

۱۱- مکلف شدن شورای پول و اعتبار به اختصاص ۸ درصد از افزایش مانده کل تسهیلات اعتباری بانک‌ها (برای بخش غیردولتی) جهت پرداخت تسهیلات اعتباری به صادرکنندگان در سال ۱۳۷۷ و ارسال عملکرد اعطایی به صادرکنندگان به دبیرخانه شورای عالی صادرات توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران هر سه ماه یک بار.

۱۲- موافقت دولت با پرداخت ۲ درصد از سوی تسهیلات اعتباری بانک‌ها به صادرکنندگان از محل ردیف خاصی که سازمان برنامه و بودجه به استناد ماده ۱۹ قانون صادرات و واردات اختصاص خواهد داد. (به منظور تشویق سیستم بانکی به اعطای تسهیلات صادراتی، نرخ سود اعتبارات تخصیصی به این بخش ۲۰ درصد خواهد بود که ۱۸ درصد آن از سوی صادرکننده پرداخت خواهد شد).

۱۳- ممنوع شدن دریافت هر گونه عوارض غیرقانونی از صادرات کالا و خدمات (منظور از عوارض غیرقانونی مواردی است که فاقد مصوبه مجلس شورای اسلامی یا هیأت وزیران است).

۱۴- موظف شدن بانک مرکزی به اعطای اعتبار صادراتی (Buyers Credit) به کشورهای خریدار کالاهای ایرانی (کشورهای در حال توسعه منتخب) در هر سال.

۱۵- موظف شدن سازمان بنادر و کشتیرانی به رقابتی کردن نرخ تعرفه‌های

هزینه‌های بندری برای صادرات غیرنفتی با همکاری مرکز توسعه صادرات ایران ظرف یک ماه و اعلام فهرست این هزینه‌ها از طریق رسانه‌های همگانی برای اطلاع مردم.

۱۶- مکلف شدن وزارت راه و ترابری و وزارت بازرگانی به بررسی چگونگی ایجاد تسهیلات و معافیت‌های لازم برای حمل و نقل کالاهای صادراتی (به ویژه اقلام فاسدشدنی) و ارائه پیشنهادها مشخص و مناسب به دبیرخانه شورای عالی صادرات (حداکثر تا پایان مردادماه ۱۳۷۷)

۱۷- موظف شدن وزارت بازرگانی به انعقاد قراردادهای تعرفه با کشورهای دیگر (به ویژه کشورهای آسیای میانه، کشورهای عربی و آفریقایی) به منظور استفاده از مزیت‌های نسبی در بازارهای هدف.

۱۸- موظف شدن وزارت امور خارجه و سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران به صدور روادید ورود به ایران (حداکثر ظرف یک هفته) برای تجار و خریداران کالاهای ایرانی که از سوی طرف‌های ایرانی یا مرکز توسعه صادرات ایران دعوت می‌شوند.

لازم به یادآوری است که در جهت اصلاح مقررات و بسترسازی برای توسعه صادرات از ۲۱ اسفند ۷۶ تا پایان سال گذشته، هیأت وزیران و شورای عالی توسعه صادرات، مصوبات گوناگونی در خصوص تشویق و توسعه صادرات غیرنفتی داشته‌اند.

بنا به گزارش مرکز توسعه صادرات ایران که با عنوان «سال ۷۷ سال بسترسازی و اصلاح مقررات برای توسعه صادرات غیرنفتی» منتشر شد، تنها در سال ۷۷ با برگزاری ۱۷۵ جلسه کارشناسی و تصمیم‌گیری و انجام ۲۱۰۰

نفر ساعت کار کارشناسی در زمینه بررسی موانع و تنگناهای صادرات و رایۀ راه‌حل‌های مناسب برای ایجاد بستر مساعد برای صادرات و اصلاح مقررات مربوطه، ۷۴ مورد تصویب‌نامه از هیأت وزیران و شورای عالی توسعه صادرات اخذ گردید که آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های اجرایی آن با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و جهت اجرا ابلاغ شده است.

مجموعه مصوبات، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مربوط به تشویق و توسعه صادرات غیرنفتی در سال ۷۸ در گزارشی با عنوان «سال ۱۳۷۷ سال بسترسازی و اصلاح مقررات برای توسعه صادرات غیرنفتی» در اردیبهشت ماه ۱۳۷۸ از طرف مرکز توسعه صادرات ایران منتشر شده است. سیاست‌ها و راهکارهای اجرایی مصوبات هفت جلسه هیأت وزیران و شورای عالی صادرات از ۲۱/۱۲/۷۶ تا ۲۷/۱۲/۷۷ در خصوص تشویق و توسعه صادرات در چند بخش قابل بررسی و طرح است:

الف) ایجاد امنیت اقتصادی و تشویق سرمایه‌گذاری در بخش صادرات غیرنفتی از طریق شفاف نمودن فرآیند صادرات غیرنفتی کشور و ایجاد مزیت نسبی برای فعالیت‌های صادراتی و ارتقاء منزلت اجتماعی صادرکنندگان.

برخورداري کلیه صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی از ۱۰۰ درصد ارز حاصل از صادرات، حفظ ثبات نسبی نرخ ارز و کنترل قیمت واریزنامه صادراتی (دخاله بانک مرکزی در بازار بورس)، اعلام فهرست کالاهای غیرمجاز برای صادرات در سال ۷۷، مجاز بودن اقدام وزارت بازرگانی در اعمال محدودیت در خروج آن دسته از کالاهای

همراه مسافر که به صادرات رسمی کشور لطمه می‌زند، شمول تسهیلات صادرات غیرنفتی بر درآمدهای ناشی از صادرات خدمات فنی و مهندسی، تخصیص ارز به صورت بهینه و با در نظر گرفتن اولویت‌ها از سوی کمیته تنظیم بازار ارز، بررسی و تقویت نقاط قوت عملکرد صندوق بیمه صادرات و صندوق ضمانت صادرات از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری وزارت بازرگانی و بانک مرکزی، ارزیابی عملکرد سالانه صادرکنندگان (دولتی و غیردولتی) و اهداء جوایز به بهترین صادرکنندگان از سوی مرکز توسعه صادرات ایران، برخورداري صادرکنندگان خدمات از کلیه مزایا و مراحل تشویقی پیش‌بینی شده برای صادرات کالا، فروش واریزنامه صادراتی در بورس، مکلف شدن بیمه مرکزی ایران به تهیه طرح‌های لازم برای ارتقاء کیفی و ترویج بیمه‌های رایج و بیمه‌های جدید، اقدام دستگاه‌های ذی‌ربط برای توسعه صادرات کالاهای کشاورزی با استفاده از سرمایه‌های داخلی و خارجی برای توسعه صنایع تبدیلی و بسته‌بندی کالا، سهمیه‌های صادراتی گوشت مرغ و تخم‌مرغ با پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی، تشخیص موجه بودن یا نبودن عدم ایفای تعهدات ارزی توسط صادرکنندگان در کمیسیون (متشکل از نمایندگان مرکز توسعه صادرات ایران، بانک مرکزی، گمرک ایران، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، وزارت بازرگانی و نماینده وزارتخانه تولیدی ذی‌ربط) و ارجاع ماحصل بررسی کمیسیون مذکور به دادگاه صالحه و اعلام فهرست کالاهای غیرمجاز صادراتی در سال ۷۸ از سوی وزارت بازرگانی از جمله مصوبات هیأت وزیران و شورای عالی توسعه صادرات

در این بخش بوده است.

ب) رفع تنگناهای بانک و رقابتی نمودن سیستم بانکی:

افتتاح حساب ارزی برای افراد حقیقی و حقوقی در بانک‌های کشور (با منشأ داخلی و خارجی) و پرداخت سود ارزی به حساب‌های با منشأ خارجی، قبول سپرده حساب‌های ارزی به عنوان سپرده و وثیقه برای افتتاح اعتبار اسنادی خرید خارجی یا خرید داخلی و صدور انواع ضمانت‌نامه‌های بانکی، رایۀ خدمات به مشتریان از سوی بانک‌های ایرانی در شعب داخلی و خارجی آنها، افتتاح اعتبار اسنادی برای ورود کالا با استفاده به مسدودی حساب‌های ارزی در بانک‌های ایرانی، مکلف شدن بانک مرکزی به شفاف کردن و حذف عملیات زاید و کاهش هزینه‌های غیرضروری و تسهیل در رایۀ خدمات ارزی و اجازه انتقال واریزنامه از صادرکننده به واردکننده برای یک بار و ظرف دو هفته، از مصوبات هیأت وزیران و شورای عالی صادرات در این بخش می‌باشد.

ج) بالا بردن قدرت رقابت و ایجاد مزیت نسبی برای کالاهای ایرانی در بازارهای جهانی:

مجاز شدن انجام صادرات مدت‌دار با استفاده از اعتبارات اسنادی از طرف بانک‌های معتبر بین‌المللی و پذیرش اعتبار اسنادی صادراتی دریافت شده از بانک‌های مذکور به عنوان اسناد بهادار و قابل توثیق در شبکه بانکی، افزایش مهلت واریز پیمان‌های صادراتی و سررسید نشده قبلی به هشت ماه، انعقاد قراردادهای کاهش متقابل تعرفه با کشورها به ویژه کشورهای آسیای میانه و عربی و آفریقایی از سوی وزارت بازرگانی، بررسی و صدور روادید ورود به ایران از سوی وزارت امور خارجه و

سفارتخانه‌های ایران برای تجار و خریداران کالاها و خدمات ایرانی که از سوی طرف‌های ایرانی یا مرکز توسعه صادرات ایران دعوت می‌شوند و نیز صدور روادید برای آنها ظرف ۷۲ ساعت، مجاز شدن دریافت اعتبار اسنادی مدت‌دار (یوزانس) از بانک‌های معتبر بین‌المللی (حداکثر برای مدت ۳۶۰ روز) به منظور انجام صادرات غیرنفتی و نیز پذیرش اسناد مربوط به اعتبارات اسنادی مدت‌دار پس از تحویل کالاها و خدمات به عنوان وثیقه قابل قبول از سوی بانک‌های ایرانی، موظف شدن بانک مرکزی به برنامه‌ریزی و راه‌اندازی نظام بازار سلف ارز و مجاز شدن صدور مازاد تولید نسبت به تعهدات سال ۷۷ مرغ و تخم مرغ و شکر و روغن نباتی واحدهای تولیدکننده آن (با استفاده از مواد اولیه غیرایرانه) و با هماهنگی وزارت بازرگانی و نظرات و پیشنهادات وزارتخانه‌های جهاد سازندگی، کشاورزی و صنایع، از مصوبات هیأت وزیران در این بخش می‌باشد.

(د) توسعه بازارهای جهانی محصولات ایرانی و تقویت بازاریابی:

صدور کالا برای عرضه در نمایشگاه‌های خارجی به میزان متعارف بدون سپردن پیمان ارزی طبق تشخیص مرکز توسعه صادرات ایران، برخورداری صادرکنندگان از بخشی از ارز واریزنامه‌های صادراتی برای تأمین هزینه‌های بازاریابی، تخصیص درصدی از بودجه ارزی کشور در قالب اعتبار صادراتی به کشورهای خریدار کالاهای ایرانی از سوی بانک مرکزی و اعزام هیأت‌های بازاریابی و برگزاری نمایشگاه‌های اختصاصی بین‌المللی در کشورهای دیگر با تخصیص ۱۰ میلیون دلار از سوی بانک مرکزی به مرکز

توسعه صادرات و اقدام در این زمینه‌ها از سوی مرکز توسعه صادرات، از مصوبات هیأت وزیران در این بخش می‌باشد.

ه) تسهیلات ویژه و تشویقی برای صلاح روش‌های تجاری صادرات غیرنفتی:

معافیت صادرکنندگان از سپردن پیمان ارزی در صورت گشایش اعتبار اسنادی معتبر غیرقابل برگشت برای فروش کالاهاشان از مصوبات هیأت وزیران می‌باشد.

و) بهبود کیفیت کالاهای صادراتی: جلوگیری از صدور کالاهای غیراستاندارد و معیوب توسط وزارت بازرگانی، جلوگیری از صدور محصولات کشاورزی فاقد بسته‌بندی مناسب و استاندارد متناسب با بازار مقصد، تخصیص تسهیلات بانکی بخش صنعت با اولویت سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی و تکمیلی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی، رایه تسهیلات برای سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی و بسته‌بندی و رفع مشکلات مربوط به موافقتنامه‌های بیع متقابل و نیز همکاری مرکز توسعه صادرات با ارگان‌های ذی‌ربط در خصوص چگونگی بهبود وضعیت استاندارد کالاهای صادراتی کشور و جلوگیری از مخاطرات احتمالی ناشی از عدم رعایت استاندارد کالاهای صادراتی از مصوبات هیأت وزیران و شورای عالی توسعه صادرات در این بخش می‌باشد.

مصوبات دیگر هیأت وزیران و شورای عالی توسعه صادرات برای تویق صادرکنندگان به رفع مشکل نقدینگی آنها، برقراری معافیت‌های ویژه برای صادرکنندگان در جهت کاهش قیمت تمام‌شده کالاهای صادراتی و بالا رفتن قدرت رقابت آنها، حل مشکلات حمل و

نقل و برقراری تسهیلات لازم در این خصوص، سازماندهی فرآیند تصمیم‌گیری و خدمات اداری مربوط به صادرات و حذف تشریفات و مقررات زاید بر سر راه صادرات و تسریع در صدور کالا و نیز تسهیلات صادراتی ویژه کشورهای مستقل مشترک‌المنافع می‌باشد.

در همین حال، تبصره‌های ۲۵ و ۲۶ قانون برنامه دوم، تسهیلات موردنظر برای رشد صادرات غیرنفتی را دربرگرفته‌اند. اما میزان تحقق اهداف برنامه دوم در زمینه صادرات غیرنفتی حدود ۶۵ درصد می‌باشد.

طبق قانون دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، متوسط رشد سالانه صادرات غیرنفتی در برنامه سالانه ۸/۴ درصد منظور شده است. بنا به گزارش مرکز توسعه صادرات ایران، با در نظر گرفتن این فرض، ارزش صادرات غیرنفتی در سال ۷۴ به میزان ۲/۴۴۵/۵ میلیون دلار، در سال ۷۵ به میزان ۲/۴۸۴۰/۲ میلیون دلار، در سال ۷۶ به میزان ۸/۵۲۴۶/۸ میلیون دلار، در سال ۷۷ به میزان ۵/۵۶۸۷/۵ میلیون دلار و در سال ۷۸ به میزان ۲/۶۱۶۵/۲ میلیون دلار خواهد شد. مجموع این ارقام ۲۶ میلیارد و ۴۰۵ میلیون دلار است که با جمع کل اهداف برنامه (به میزان ۲۷ میلیارد و ۵۲۷ میلیون دلار) حدود یک میلیارد و ۱۲۲ میلیون دلار تفاوت دارد.

علی‌ایحال مجموع ارزش صادرات غیرنفتی ایران در سال ۷۴ به ۳۱۶۶ میلیون دلار، در سال ۷۵ به ۳۲۱۱ میلیون دلار، در سال ۷۶ به ۳۰۰۸ میلیون دلار و در سال ۷۷ به ۳ میلیارد دلار رسید.

با توجه به آنکه صادرات غیرنفتی در

سال جاری حدود ۴ میلیارد دلار برآورد می‌شود، مجموع ارزش صادرات غیرنفتی در برنامه دوم به حدود ۱۶/۴ میلیارد دلار می‌رسد که اگرچه نسبت به عملکرد برنامه اول ۳۶/۶ درصد افزایش دارد، لیکن از هدف برنامه دوم بیش از ۳۰ درصد کمتر است.

با وجود اقدامات وسیعی که به ویژه در دو سال اخیر برای بسترسازی رشد صادرات غیرنفتی صورت گرفته، لیکن عواملی مانع از توسعه سریع صادرات غیرنفتی شده است: افزایش مهلت واریز پیمان ارزی از ۵ ماه به ۸ ماه و واگذاری حق استفاده از ۱۰۰ درصد ارز حاصل از صادرات به صادرکنندگان، کاهش هزینه‌های بندری در ارتباط با محموله‌های صادراتی، کاهش میزان سپرده لازم برای ثبت سفارش مواد اولیه کالاهای صادراتی، تصویب آیین‌نامه تشویق صادرکنندگان نمونه و فعال، ایجاد تمهیداتی برای توسعه تجارت چمدانی، معاف کردن کالاهای نمایشگاهی از سپردن پیمان تا سقف معین، تأمین ارز موردنیاز برای فعالیت‌های بازاریابی، موافقت با استفاده از ارز واریزنامه‌ای برای اهداف صادراتی، جلوگیری از صدور کالاهای نامرغوب، پیشنهاد اعطای معافیت به درآمدهای حاصل از صدور خدمات فنی و مهندسی و برخوردار کردن صادرات خدمات از مزایای صادرات کالا، معافیت از تشریفات پیمان‌سپاری برای صادرات با اعتبار اسنادی (L/C) معتبر، مجاز کردن صادرات مدت‌دار با استفاده از اعتبار اسنادی (L/C)، تعیین درصدی از افزایش مانده کل تسهیلات اعتباری بانک‌ها برای تسهیلات اعتباری، معاف کردن درآمد حاصل از صدور کالاهای کشاورزی از پرداخت مالیات، ایجاد مراکز ارایه مجوزها و خدمات صادراتی، اعطای اختیار به وزیر بازرگانی برای

کاهش تعرفه‌های بازرگانی با کشورهای دیگر، تعیین فهرست کالاهای غیرمجاز، اعلام فهرست کالاهای حساس و ضروری و رفع ممنوعیت از صدور سایر کالاهای تسریع در مراحل صدور روادید توسط وزارت امور خارجه، برطرف کردن مشکلات استرداد حقوق گمرکی، حمایت دولت از احداث پایانه‌های صادراتی برای میوه، گل و گیاهان زینتی در تهران و سایر مناطق، شناسایی مشکلات قراردادهای بیع متقابل و پیشنهاد رفع آنها، موافقت با ورود کالاهای مجاز از هر یک از کشورهای مشترک‌المنافع در قبال صدور کالا به هر یک از آنها، ضابطه‌مند کردن ورود موقت و کاهش کارمزد وام‌های صادراتی از اقداماتی است که برای تسریع و توسعه صادرات غیرنفتی انجام شده است.

اما به عقیده کارشناسان عواملی مانع از تحقق اهداف صادرات غیرنفتی در برنامه دوم شده است که عمده‌ترین آنها نظام ارزی کشور می‌باشد. در برنامه دوم گفته شد که نظام ارزی کشور به صورت نظام شناور مدیریت شده خواهد بود و در آن به موارد زیر توجه خواهد شد:

الف) یکسان بودن نرخ ارز
ب) قابلیت تبدیل پول رایج کشور به اسعار خارجی بر اساس نرخ شناور
اما با وضعیتی که در اواخر سال ۷۳ و اوایل سال ۷۴ ایجاد شد، به استناد مصوبه شورای تنظیم بازار ارز، دولت نرخ خرید ارزهای صادراتی را در سطح میانگین سال ۷۳ تثبیت کرد و با وجود تورم ۴۹/۴ درصدی سال ۷۴، آن را ثابت نگاه داشت. بانک مرکزی این نرخ را بدون توجه به تورم ۲۳/۲ درصدی سال ۷۵ و ۱۷ درصدی سال ۷۶، همچنان بدون تغییر باقی گذاشت. این امر در افت ارزش صادرات غیرنفتی تأثیر بسزایی داشت.

در همین حال تحقق نیافتن برخی از

خط‌مشی‌های برنامه دوم نیز مانع از رشد سریع صادرات غیرنفتی شد. این موارد عبارتند از:

- استفاده از بسته‌بندی‌های مطلوب برای صادرات
- انطباق استانداردها با سلیقه‌های کشورهای واردکننده
- توسعه مبادلات تهاوتی غیرنفتی
- تشکیل و تقویت اتحادیه‌ها و تعاونی‌های صادراتی
- استفاده مؤثر از مناطق آزاد تجاری برای توسعه صادرات و صادرات مجدد
- منسجم کردن تشکیلات موجود در امر صادرات
- فعال کردن سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج برای صادرات
- مبارزه با قاچاق کالاهای صادراتی
- اتخاذ سیاست‌های اعتباری و مالیاتی مناسب جهت صادرات
- بازبینی شرح وظایف سازمان‌های مرتبط با صادرات و حذف اقدامات موازی و کاهش تشریفات اداری دست‌وپاگیر
- پشتیبانی سیاسی از صادرات
- فراهم کردن قابلیت تبدیل پول رایج کشور به اسعار خارجی بر اساس نرخ شناور
- عضویت در سازمان‌های بین‌المللی به منظور کسب منافع بیشتر در امور تجاری با دنیای خارج
- تلاش در جهت ایجاد توازن و هماهنگی بین روابط اقتصادی و روابط سیاسی با دیگر کشورها و استفاده مطلوب از اهرم روابط اقتصادی در روابط سیاسی با کشورها
- اتخاذ سیاست‌های ارزی که به تشویق صادرات منجر شود.